

ІГОР ДЕМ'ЯНЧУК ЄС ЧИ МС? ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИБІР

IGOR DEMIANCHUK EU OR CU? CIVILIZATION CHOICE

В двох попередніх номерах цього року «Економіст» надав журнальну площу прихильникам вступу України до Митного союзу. Для літопису подій має сенс подання й інших точок зору. Україна на рубіконі. Хоча б у загальних рисах розглянемо, що ж нам пропонують.

Історія питання

Винахідником української політики двовекторності був Л.Кучма; він виводив під гітару «два вектори мої, два вектори», а його права рука В.Медведчук тоді підспівував. Мета двовекторності у них сформувалася на основі прислів'я про ласкаве теля і двох маток. Проте не так сталося, як гадалося. Москва давала поради про вступ до Єдиного економічного простору, але зовсім не допомагала матеріально. Євросоюз хоча й допомагав, але висував якісь вимоги щодо демократичних і економічних реформ, а через їх гальмування втрачав інтерес до України. Якийсь зиск від двовекторності Кучма одержав, але далі вже нічого не можна було витиснути. Не можна вічно перебувати між двома стільцями.

Лобісти Митного союзу в Україні мислять доволі широко: «Для подолання кризи та повзучої узурпації влади є повністю демократичний інструментарій [мається на увазі референдум]. Окрім нас [кажуть вони], ініціювати системні зміни в країні нікому... Це не потрібно ні президенту, ні парламенту, ні уряду». (Ідея розігнати президента, парламент, уряд, управляти за допомогою референдумів – цікава, але нездійсненна).

Ще один випадок – проти престижу Євросоюзу, коли малюються наслідки кризи, акцентуючи на неблагополучних членах ЄС. Але криза кризою, а ВВП Німеччини у 1,7 рази перевищує ВВП Росії. А в постраждалі від кризи країни ЄС, в ті ж таки Іспанію, Італію, як би хто не залякував, а наші українці їхати не бояться, змінюють українське чи російське «процвітання» на кризові труднощі.

Наступний напрям – проти намагання України досягти газової незалежності від Росії. Навіть М.Чечетов у скандалі з угодою про LNG-термінал побачив «руку руки Москви», яка до того ж лякає кінцем світу через видобуток сланцевого газу. «Природа загине» – волає «рука». Люди бояться? Так. Люди боялися і кінця світу в 2012 році, завжди потрібне правдиве роз'яснення. А не брехня про «Перетворення нашої країни у полігон для випробування сланцевих технологій». Який полігон!? У США промислово видобувають сланцевий газ уже 11 років, технології відпрацьовані, екологічної шкоди не завдано; у світі є понад мільйон свердловин. Ведеть-

ся експериментальний видобуток і розвідка в Австрії, Великобританії, Німеччині, Угорщині, Ірландії, Польщі, Іспанії. Європарламент у 2012 році дозволив країнам ЄС добувати сланцевий газ, промисловий видобуток почнеться у 2014.

Неправдивим є твердження, що вступ до МС підтримує переважна більшість українців, зі стелі взято 58% підтримки східного вектору. КМІС з'ясував, що майже рівна частка українців підтримує вступ у МС (41%) і в ЄС (39%). Фонд «Демініціативи» та соціологічна служба Центру ім.Разумкова з цього питання одержали такі результати (січень 2013): 48% громадян вважає, що Україна має вступити в ЄС, 40% – у МС.

Хто допомагає Україні, доки вона ще нікуди не вступила

Від Росії якоїсь матеріальної допомоги годі й чекати, натомість вона вчить нас жити: як нам розуміти нашу історію, хто є нашими героями, з ким маємо дружити. Захід теж вчить нас жити: радить позбутися корупції, провести суспільні та економічні реформи, але він суттєво допоміг матеріально. На технічні проекти, розвиток демократії, допомогу малому підприємництву було виділено понад 6 млрд. дол. Нещодавно, у грудні 2012 Єврокомісія перерахувала Україні 28 млн. євро на реалізацію Енергетичної стратегії та виділила ще 68 млн. на енергетику; це все безоплатна допомога. У фінансуванні фонду Укриття на ЧАЕС внески донорів становили (в млн. євро): ЄС – 250, США – 183, Німеччина, Великобританія, Франція, Японія, Україна – від 60 до 45, Росія – 15,3. У 2011 додатково внесли: ЄБРР – 120, Єврокомісія – 110, США – 123, Росія – до 50 млн. євро. Впадає у вічі непропорційність внеску Росії, спадкоємниці СРСР, відповідального за атомну катастрофу. Росія при поділі майна СРСР взяла три великих флоти, прихопивши ще кращу частину Чорноморського, відмовляється ділитися закордонним майном СРСР. Після вступу України до контрольованої Росією організації ні характер Росії, ні її апетити не зміняться. Так хочеться затягти туди «молодшого брата»! Застосовуються своєрідні методи «заохочення» України (точніше, покарання за непослух): на неї тиснуть несправедливою

ціною за газ, заборонаю експорту (сир, труби, цукерки, шоколад, вугілля, скло). У рай на аркані не тягнуть!

Який же вектор кращий?

Пропагуючи переваги вступу до МС, чомусь не беруть до уваги світоглядні політичні та гуманітарні аспекти, «прагматично» акцентуючи лише на питаннях економіки. Сучасний стан відносин України з МС і ЄС такий: зовнішньоторговельний оборот з країнами МС становить 38%, з ЄС – 29%. Дехто обіцяє для України в МС «розширення можливостей для авіа-, авто-, машинобудування, розвиток сільського господарства»; «сумарна вигода українців, преференції від вступу до МС – зняття мит, зниження плати за газ – становитиме від 6 до 16 млрд. дол. за рік». Чи можна вірити економічному розрахунку, що різниться у 3 рази? С.Глазьев називає цифру 9 млрд. дол. нібито за рахунок поліпшення сальдо товарообігу, значна частка – завдяки здешевленню газу. Але ця вигода тимчасова, розтане роки за три: уряд РФ і «Газпром» планують досягти рівнодоходності газу на внутрішньому й зовнішньому ринках десь у 2017 році, внутрішню ціну в Росії буде піднято. Глазьев посилається на економічні розрахунки. Підозрілим є те, що економічний радник Путіна називає величину приросту українського ВВП до 2030 завдяки МС то 7-12%, то 15%, то 17%. А головне: економічні прогнози збуваються аж ніяк не часто, бо не завжди виконуються умови, закладені в модель. Немає ніяких гарантій, що ВВП у нас зросте за рахунок поживлення торгівлі в МС, реальна практика цього союзу породжує сумніви.

Немає ілюзій щодо відродження українського автопрому в складі МС у конкуренції з російським (Росія почала автомобільну війну, встановивши утилізаційний збір); вітчизняні авіабудівники теж не одержать «зеленого світла» (Росія разом із ЄС «поховала» наш Ан-70), дещо Росія все ж купуватиме, а ЄС – ні. Продукцію нашого сільського господарства не зустрінуть на ура в МС. Україна має договір про безмитну торгівлю молочною продукцією з країнами СНД, вступ до МС тут нічого не змінить, Росія, як і раніше, може присікатися до якості; на ринок ЄС вийти буде важко. Росії не потрібне наше зерно, ми з нею конкуренти в експорті, Європа наше зерно купує, хоча й небагато. ЄС потребує нашої олії, купує біоенергетичну сировину (від рапсу наші поля треба звільнити або організувати виробництво палива в Україні), нещодавно в Європу вдалося «прорватися» нашій курятині. Україна домовилася з ЄС про непогані квоти на наші м'ясо, цукор; європейці погодилися не субсидіювати сільгосппродукцію, що йтиме в Україну. Українські металурги надзвичайно зацікавлені в ринку ЄС.

Значна частка продукції машинобудування справді йде до МС, але український експорт високотехнологічної продукції до МС становить 35%, а до ЄС – 37%. Не можна орієнтуватися тільки на МС, інакше ми законсервуємо старі енергоємні технології (у нас і в Росії однакові, ще радянські), будемо випускати лише те, що має попит у нас і в Росії. Треба тягнутися до вищих стандартів; сам же Медведчук говорив про розвиток «наукоємних, високотехнологічних галузей». А ми ж можемо! За останні роки ми вдвічі зменшили енергоємність продукції, зменшили

закупівлю російського газу. «Грім не гряне – ледачий не встане». Ні в ЄС, ні тим більше в МС за нас ніхто робити нічого не буде, треба самим активно працювати.

Світоглядні питання при виборі вектору руху теж надзвичайно важливі, фактично це цивілізаційний вибір. Вибираємо не між братами-слов'янами та неслов'янами, не між православним світом і католицьким. Вибираємо між системою з демократичними, гуманістичними цінностями та системою, що синтезувала спадок азійських деспотій і політичного візантизму. У тій другій – довчні правителі, «керована демократія» замість демократії. Жодна з країн ЄС не має до нас територіальних претензій, а в російських політиків на думці (хоч і неофіційно) Севастополь, Крим, Коса Тузла. Асоціація з ЄС (і можливе членство через 10-20 років) не означатиме втрату Україною суверенітету; вступ до МС Росія бачить як крок до «русского мира» з наступним поглинанням. Незалежність у доларах не оцінюється.

Що дав Митний союз засновникам?

І Білорусь, і Казахстан у МС розчарувалися. Протягом 2012 року взаємна торгівля у МС скоротилася втричі – з 30% до 9%, Росія зменшила імпорт з Білорусі та Казахстану на 36%; нині взаємний товарооборот після дворічного зростання повернувся на рівень, який був до МС.

О.Лукашенко, «бацька», який хоче, щоб ми за ним лізли у печку, «рекламує» його переваги у заявах: «Нам сказали так: ось Митний союз – ми підписали документи... У договорі про створення МС є пункт про рівний доступ до газової труби, газових магістралей і нафти для Казахстану, Росії та Білорусі. А я кажу: якщо в Росії не всі суб'єкти господарювання мають рівний доступ до труби, то як інші країни зможуть його одержати? Та ніколи в житті». «Нам обіцяли, що у нас не буде митних стягнень після того, як ми ратифікуємо всі документи Митного союзу. Проте мито збереглося. Воно називається по-іншому – якась премія для компаній, яка вище третини митного збору». «Росія намагається в цій ситуації захистити своїх товаровиробників, у тому числі виробників сільгосптехніки, що неприпустимо в МС... Але своя сорочка ближче до тіла». «Це ставить нас у неоріднакові умови з товаровиробниками Росії та Казахстану». «У цьому році ми маємо ціну на природний газ вище, ніж у Німеччині. Спасибі братам-росіянам за це».

Президент Н.Назарбаєв розкритикував намагання Росії використовувати МС для реалізації своїх зовнішньополітичних цілей, зокрема на пострадянському просторі. Він заявив, що Казахстан вийде з будь-якої організації, що зазіхатиме на його суверенітет. Заступник прем'єра К.Калімбетов констатує політичні та економічні невідгоди МС. «Ми створюємо в рамках Митного союзу єдиний національний орган, як мені пояснили в Москві. Ну і де ж тут захист наших національних інтересів? До створення МС Казахстан мав певні ціни на споживчі товари, нині ціни зросли. Населення питає: а навіщо МС, якщо ціни на товари зростають? А тут на місці нічого неможливо вирішити, тому що всі відповідальні органи знаходяться в Москві».

Керівникам Казахстану та Білорусі є підстави вірити більше, ніж різним лобістам Росії.